

останнім свого внутрішнього потенціалу, розвитку позитивних мотивів до навчання та майбутньої професійної діяльності тощо.

Література:

1. Акмеологія – наука XXI століття: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. / заг. ред. В.О. Огнев'юка. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2011. – 230 с.
2. Анисимов О.С. Акмеологические основы рефлексивной самоорганизации педагога: творчество и культура мышления : дисс. ... в виде науч. докл. доктора психол. наук : 19.00.13 / Анисимов Олег Сергеевич. – М., 1994. – 86 с.
3. Бердяев Н.А. Самосознание / Николай Александрович Бердяев. – М. : Книга, 1991. – 446 с.
4. Бодалев А.А. О предмете акмеологии / А.А.Бодалев // Психологический журнал. – 1993. – Т. 14 – № 15. – С. 73–79.
5. Деркач А.А. Акмеологические основы становления психологической и профессиональной зрелости личности / Анатолий Алексеевич Деркач, Лидия Эрнестовна Орбан. – М. : РАО, 1995. – 208 с.
6. Єльнікова Г.В. Наукові основи адаптивного управління закладами та установами загальної середньої освіти : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.01 / Єльнікова Галина Василівна. – К., 2005. – 399 с.
7. Кузьмина Н.В. Акмеологическая теория повышения качества подготовки специалистов образования / Нина Васильевна Кузьмина. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2001. – 144 с.
8. Маслов В.І. Наукові основи та функції процесу управління загальноосвітніми навчальними закладами: навч. посіб. / Валентин Іванович Маслов. – Тернопіль: Астон, 2007. – 150 с.
9. Ничкало Н. Г. Адаптація професійна / Н. Г. Ничкало // Енциклопедія сучасної України. – К. : Держ. голов. підприємство респ. ВО, 2001. – Т. 1: "А". – С. 179–180.
10. Олійник В. В. Феномен формування управлінської еліти у парадигмі неперервної освіти / В.В.Олійник // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. – 2013. – № 2. – С. 114 – 119.
11. Прокопенко А.І. Наукові основи управління в системі освіти: [моногр.] / А.І.Прокопенко. – Харків, 2005. – 304 с..
12. Психология адаптации личности / А.А.Реан, А.Р.Кудашев, А.А.Баранов. – СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2008. – 479 с.
13. Реан А.А. Социальная педагогическая психология: учеб. пособ. [для студ. и аспирантов психол. факул. и слушателей курсов психол. дисциплин на гуманитар. факул. вузов РФ] / Артур Александрович Реан, Яков Львович Коломинский. – СПб. : Питер, 1999. – 416 с.
14. Семиченко В. А. Психология направленности : учеб.-метод. пособ. / Валентина Анатольевна Семиченко, Александр Марьянович Галус; под общ. ред. В.А.Семиченко. – Хмельницкий : ХГПИ, 2003. – 521 с.
15. Хриков С.М. Управление навчальним закладом: навч. посіб. / Євген Миколайович Хриков. – К.: Знання, 2006. – 365 с.
16. Чернова Ю.К., Григорьева И.М.
17. [http://slovopedia.org.ua/39/53392/260654.html].

УДК 378.013

Ю. О. Гайдученко,
старший викладач

(Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди)

ОСОБЛИВОСТІ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У статті представлено теоретичні основи самореалізації та самосвідомості особистості. З'ясовано суть та зміст самореалізації. Розкриті складові самореалізації студентів. Визначено педагогічні умови самореалізації. Досліджено процес готовності майбутніх економістів до самореалізації. Обґрунтовано особливості самореалізації майбутніх економістів у навчальному процесі.

Ключові слова: самореалізація, розвиток особистості, самовдосконалення, педагогічні умови самореалізації, можливості особистості, свідомість, самосвідомість

В статье представлены теоретические основы самореализации и самосознания личности. Выяснено суть и содержание самореализации. Раскрыты составляющие самореализации студентов. Определены педагогические условия самореализации. Исследован процесс готовности будущих экономистов к самореализации. Обоснованы особенности самореализации будущих экономистов в учебном процессе.

Ключевые слова: самореализация, развитие личности, самосовершенствование, педагогические условия самореализации, возможности личности, сознание, самосознание

The paper presents the theoretical foundations of self-realization and self-identity. The essence and content of self-realization. And components of self students. Pedagogical conditions of self-realization. The process of future economists to self-realization. Grounded features self-future economists in the learning process.

Keywords: *self-realization, personal development, self-improvement, pedagogical conditions of self-realization, capabilities, personality, consciousness, self-consciousness*

Постановка проблеми. Динамічні перетворення в соціально-економічній сфері нашої держави зумовили сучасні тенденції розвитку українського суспільства, в тому числі реформування системи освіти, зокрема, вищої. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується інтеграцією в європейські політичні та економічні структури і визначається формуванням європейського освітнього та наукового простору. Глибокі соціально-політичні, духовні й економічні зрушення в сучасній Україні потребують виховання молодих людей, здатних спиратися на власні сили, власний розум і волю. У центрі нової парадигми освіти стає особистість зі своїми інтересами, можливостями, в усій своїй неповторності.

Висока динамічність сучасного ділового світу, зростання проблем економіки, безперервні істотні зміни в технологіях на ринку праці та збуту, формування єдиного інформаційного простору, зростання потреб у фахівцях економічного профілю впливають на характер вимог, що пред'являються до якості економічної освіти. Саме рівень фахової підготовки студента виступає основним потенціалом професійного зростання, тому майбутній фахівець повинен вправно володіти накопиченими знаннями. Якість освіти – необхідна складова життя сучасної людини, з інтелектом і освіченістю, широтою і гнучкістю професійної підготовки, прагненням до творчості та умінням вирішувати нестандартні завдання.

Завдання сучасних вищих навчальних закладів України - виховати особистість, спроможну інтегруватися в дійсність, що постійно змінюється, долаючи труднощі, досягнути успіху. Перед вищою школою стоїть завдання – створити умови для самореалізації студентів, розвитку їх індивідуальності і творчого потенціалу, забезпечити розвиток професійної і особистісної культури фахівця.

На думку багатьох науковців, особливу актуальність у ринкових умовах набуває проблема підготовки професійних кадрів для економічної сфери, оскільки перетворення в усіх структурах українського суспільства, що відбуваються сьогодні, і загальна демократизація життя припускають скорочення термінів адаптації випускників до трудової діяльності, підвищення їх мобільності та конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Психологічні аспекти активності особистості вивчали Л.Виготський, С.Рубінштейн, А.Леонтьєва, Л.Анциферова, К.Абульханова-Славська, О.Конопкін, В.Шадриков, В.Зінченко, А.Бодальов, А.Запорожець, І.Чеснокова, Л.Сохань, В.Тихонович, І.Мартинюк, В.Маркін. У гуманістичній психології самопізнання розглянуто як основу позитивної «Я»-концепції людини (І. Кон, А. Маслоу, К. Роджерс, В. Столін).

Філософський аспект самореалізації аналізували І.Ісаєв, В.Муляр, М.Ситнікова. (С. Архипова, О. Гречаник, В. Гриньова, Н. Кузьміна, Л. Паламарчук, Л. Рибалко, С. Сисоєва, А. Троцко).

Культурологічний аспект самореалізації розглядали Т.Ветошкіна, Н.Кленова, Л.Коган, Н.Шаталова.

У працях педагогів та акмеологів розкрито зв'язок між саморозвитком і формуванням професіоналізму майбутнього випускника (С. Архипова, О. Гречаник, В. Гриньова, О.Дубасенюк, А. Маркова, Н. Мараховська, Н. Кузьміна, Л. Паламарчук, Л. Рибалко, С.Сисоєва, А. Троцко).

Виділення невирішених раніше частин проблеми. Проблема самореалізації майбутніх економістів у навчальному процесі не була предметом спеціального дослідження. Проведений аналіз свідчить, що ступінь розробки питання особливості самореалізації майбутніх економістів у навчальному процесі є недостатня. Більшість науковців розглядають це питання під час позааудиторної та наукової діяльності, недостатньо враховуються можливості навчального процесу.

Формулювання цілей статті. Мета статті - визначення особливостей самореалізації майбутніх економістів у навчальному процесі.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**: уточнити суть поняття «самореалізація»; розкрити складові самореалізації студентів; проаналізувати особливості самореалізації студентів-економістів у навчальному процесі.

Виклад основного матеріалу. Великий тлумачний соціологічний словник визначає самореалізацію як реалізацію потенціалу особистості, як досконалість, до якої розвивається унікальна індивідуальність [1].

Потреба у самореалізації – найвища потреба особистості, яка у студента економічного напрямку підготовки розгортається в усій повноті і різноманітності саме під час навчання в вищому навчальному закладі. Певний потенціал студента, який формувався у попередніх видах діяльності, розкривається і втілюється у навчальній роботі.

У педагогічній науці поняття «самореалізація» визначається як прагнення до визнання свого «Я» оточуючими, самостійне створення умов для його повного прояву [2]. Основні характеристики самореалізації студента:

1. Самореалізація студента у навчально-професійної діяльності є динамічний саморазвертывающееся взаємодія зі світом у рамках навчально-професійної сфери життєдіяльності, що сприяє актуалізації та розвитку потенційних можливостей студента при забезпеченні педагогічних умов.

2. Структура самореалізації студента в навчально-професійної діяльності являє собою сукупність мотиваційно-цільового, змістовного та регулятивного компонентів.

3. Самореалізація студентів у навчально-професійної діяльності визначається комплексом таких педагогічних умов: змістовно-цільових (актуалізація суб'єктного досвіду студентів і його включення в зміст професійної підготовки, розширення суб'єктних функцій студентів в освітньому процесі, проблематизація особистих професійних норм діяльності та поведінки студентів); організаційно-процесуальних (компетентність викладачів, які здійснюють професійну підготовку студентів з метою їх максимальної самореалізації; діалогічна взаємодія суб'єктів навчального процесу; рефлексивне управління діяльністю студентів з боку педагога); методико-інструментальних (використання в ході навчання інтерактивних методів і прийомів навчання, залучення студентів у додаткову професійну освіту).

4. Підвищення рівня самореалізації студентів у навчально-професійній діяльності забезпечується реалізацією технології, що включає в себе взаємодію викладача і студентів на конфліктно-ціннісному, проблемно-цільовому, предметно-змістовному, організаційно-операціональному, исполнительсько-коррекційному і рефлексивно-системному етапах.

Розуміння самореалізації й активності особистості спирається на такі фундаментальні методологічні положення, як: 1) про суспільство як систему суспільних відносин; 2) визначальну роль діяльності у формуванні індивіда як особистості; 3) про сутність людини як ансамблю суспільних відносин; 4) про свідомість як відображення буття; 5) про перетворювальну й творчу роль свідомості та самосвідомості.

Самореалізація може бути розглянута на окремих етапах життєдіяльності особистості. У цьому разі нас цікавлять усвідомлення і співвідношення суб'єктом “хочу”, “можу”, “маю”, “потрібно”, які характерні для вузівського етапу розвитку особистості майбутнього економіста. Ми усвідомлюємо можливість різного рівня усвідомлюваності названих одиниць самореалізації і можливість вияву активності особистості різною мірою, з різною соціально-професійною спрямованістю.

Творча можливість і готовність передусім належать до здатності майбутнього економіста “робити себе” через і за допомогою спілкування й активної діяльності, котрі виступають як вияв самосвідомості в цілепокладанні, саморегуляції і самореалізації. Саме ці процеси поряд із самооцінкою є відносно самостійними актами самосвідомості. Ось чому саме внутрішні умови особистості “хочу”, “можу”, “маю”, “потрібно”, взаємодетермінуючись, виступають як спонукальні, спрямовальні одиниці самореалізації.

Самореалізація і формування самосвідомості особистості – єдиний процес. Але при цьому слід пам'ятати, що зведення особистості майбутнього економіста до її самосвідомості неправильне так само, як і вивчення особистості без її самосвідомості. У самореалізації, як ми зазначили вище, самосвідомість, насамперед, виявляється в усвідомленні названих чотирьох компонентів: “хочу”, “можу”, “маю”, “потрібно” в їхньому зіставленні, виборі й прийнятті життєво важливих рішень, виходячи з усвідомлення їхньої суспільної значущості та необхідності в саморегуляції заради досягнення сформульованих цілей. Самореалізація характеризується не тільки усвідомленням суб'єктом свого “хочу”, “можу”, “маю”, “потрібно”, але усвідомленням також подібних утворень первинного колективу, суспільства, в якому особистість живе й розвивається. Тим самим особистість здобуває “вихід за межі свого буття” [3].

Виходячи з цих методологічних положень, активність особистості доцільно розуміти як стосунки, спрямовані на: а) засвоєння, збагачення елементарних загальнолюдських способів існування в мікро- і макросередовищі (засвоєння трудових дій і творчість усіх суспільних норм поведінки); б) творення світу речей та ідей (репродуктивне й творче); в) формування взаємин у мікросередовищі й творення свого внутрішнього світу та внутрішнього світу іншого суб'єкта; г) участь у регуляції перетворення макросередовища; ґ) самостворення, самоствердження, саморегуляція. Всі ці види й рівні активності особистості, що виступають у вигляді окремих форм суспільних відносин, включаючи діяльність, взаємопов'язані та взаємозумовлені. У них і через них особистість формується і виступає як суб'єкт діяльності, в них і через них формується і виявляється свідомість та самосвідомість суб'єкта як ідеальна форма відображення реальної дійсності.

Дослідження процесу готовності майбутніх економістів до самореалізації під час фахової підготовки як керованої системи потребує виокремлення педагогічних умов, дотримання яких буде сприяти ефективному розвитку в майбутніх економістів пізнавальної активності у процесі їх підготовки до професійної діяльності.

Педагогічні умови – це така обстановка, в якій представлена сукупність психологічних і педагогічних факторів, що забезпечують викладачу можливість організувати активну навчально-пізнавальну діяльність студента. Це категорія, що визначається як система певних форм, методів, реальних ситуацій, що об'єктивно склалися чи суб'єктивно створених, необхідних для досягнення конкретної педагогічної мети [4].

Педагогічні умови виступають і формою педагогічної діяльності, метою якої є формування висококваліфікованого фахівця. Отже, педагогічні умови забезпечують виконання державного стандарту з освітньої діяльності.

В якості таких вимог можна назвати наступні:

- уміння викладача вищого навчального закладу керувати активною навчально-пізнавальною діяльністю студентів;
 - побудову процесу навчання з урахуванням індивідуальних особливостей особистості студента;
 - включення студентів в різні види активної самостійної пізнавальної діяльності;
 - використання в навчанні творчих завдань і задач [5].
- Реалізація педагогічних умов базується на виконанні таких завдань, як:
- підсилення мотиваційних установок до професійної самореалізації, що відповідає ціле мотиваційному компоненту;
 - запровадження акмеологічного підходу у навчально-виховний процес економічного факультету вищого навчального закладу, що відповідає предметно-практичному компоненту;
 - використання соціокультурного підходу до мовної освіти майбутніх економістів, що відповідає змістовному компоненту;
 - розробка і використання комплексу тренінгових занять, що відповідає особистісному компоненту;
 - підвищення пізнавального інтересу студентів, що відповідає рефлексивному компоненту [6].

На основі проаналізованих психолого-педагогічних умов розвитку пізнавальної активності і проєкції їх на процес фахової підготовки майбутніх економістів нами виокремлено такі основні педагогічні умови розвитку пізнавальної активності студентів економічних спеціальностей:

- побудова особистої професійної перспективи майбутніх економістів;
- педагогічна підтримка студентів у процесі особистісно-орієнтованого навчання;
- активізація процесу фахової підготовки студентів засобами сучасних інтерактивних технологій.

Сучасні умови спричиняють орієнтацію вищої школи не лише на професійну підготовку майбутніх фахівців, а й на всебічний розвиток особистості студента.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Встановлено, що самореалізація особистості складається із самоактуалізації, самопізнання, саморозвитку як самостійного накопичення теоретично-практичного досвіду і формування нових особистісних якостей. Орієнтоване на цілеспрямовану систематичну самореалізацію навчання забезпечується в єдності інтелектуального, фізичного і гуманного розвитку. Встановлено, що основними вміннями студентів при навчанні, орієнтованого на самореалізацію майбутніх

економістів є: організаторські, дидактичні, комунікативні, самоосвітні, дослідницькі та адаптаційні.

У подальшому дослідженні плануємо експериментально вивчити особливості готовності майбутніх економістів до самореалізації.

Література;

1. Большой толковый социологический словарь/Пер. с англ. – М.: Вече, АСТ, 1999. – Т.1. – 544 с.
2. Мадди С. Теории личности: сравнительный анализ / Сальваторе Мадди ; пер. И. Авидон, А. Батустин, П. Румянцева. – СПб. : Речь, 2002. – 539 с.
3. Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии. 2-е изд./ Отв.ред. Е.В.Шорохова. – М., Педагогика, 1976. – 416с.
4. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: Навч.посіб./ О.М.Пехота та ін. – К.: А.С.К., 2003.- 240 с.
5. Каменев Г.А. Педагогические условия активизации учебно-познавательной деятельности студентов физико-математического факультета. Автореф. дисс. канд. пед. наук – М., 2001. – 25 с.
6. Служинська Л.С. Підготовка майбутнього менеджера-економіста до професійної самореалізації: дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»/ Л.С.Служинська. – Тернопіль, 2012. – 280 с.

УДК: 155+158.7

В.М. Гладкова,
доктор педагогічних наук, професор,
академік Української Академії Акмеології,
член-кореспондент Громадської академії акмеологічних наук (Росія)
(Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д.Ушинського, м. Одеса)
С.Д. Пожарський,
кандидат психологічних наук, професор,
академік Громадської академії акмеологічних наук (Росія)
(Санкт-Петербурзький Інститут психології та акмеології)

АКМЕОЛОГІЯ І КАТАБОЛОГІЯ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

У статті розглянуто сутність акмеології та катабології. Розкрито зміст основних понять акме і кате та здійснено їх порівняльний аналіз.

Ключові слова: акме, кате, акмеологія, катабологія, порівняльний аналіз.

В статье рассмотрены сущность акмеологии и катабологии. Раскрыто содержание основных понятий акме и кате и осуществлен их сравнительный анализ.

Ключевые слова: акме, кате, акмеология, катабология, сравнительный анализ.

Considered in the article acmeology and katabolohy. The content of the basic concepts and categories of acme and conducted comparative analysis.

Keywords: acme, cate, acmeology, katabolohy, comparative analysis.

Нині в науковій парадигмі сутність і явище розглядаються як різні сторони однієї й тієї ж об'єктивної реальності. Тому двом аспектам матеріальних об'єктів привласнюється об'єктивний та раціональний характер, тому що проблему взаємовідношення явища й сутності неможна вирішувати суто умоглядно. З точки зору акмеологічного знання, ця проблема розглядається як акме, як кульмінація, як конкретний стан об'єкта. Під поняттям сутності розуміється внутрішня, загальна, відносно стійка, пізнавана мисленням підстава явища.

Предмет акмеології характеризується трьома універсальними ознаками, які є показниками визначення предмета: стан, властивість і гармонія.

Універсалії є найважливішим показником характеристики всього багатоманіття властивостей процесу удосконалювання (акмеологічності).

Стан – це перший принцип акмеологічності. Стан (стан сутності) розуміється як досягнення найвищої досконалості в будь-якій сфері діяльності як матеріалізований результат підсумкової діяльності. Сутність розглядається при цьому як об'єктивна реальність, природа якої виявляється в її загальних атрибутах та одиничних ознаках. Наукове пізнання, спрямоване на